

FIGYELMEZŐ

az egyetemes literatura' körében.

Kiadó szerkeztők:

SCHEDER, VÖRÖSMARTY, szerkesztő társ: **BAJZA**.

Második félév.

Pesten, augusztus' 29. 1837.

9. szám.

Tartalom: Magyar literatura. Drámák. Árpád' ébredése, előjáték Vörösmartytól, (D. S. F.) 129. sz. Törvénytudomány. Themis, szerkeszti Szalay László, 136. sz. Történettudomány. A' gyarmati és szónyi békekötések, Gévaytól, 138. sz. Német literatura. Szépliteratura. Grün Anastasius 140. sz. Mosen, Wenzel, Herder, 142. sz. Bechstein, két Stöber, 143. sz. — Tudós társaságok, 144. sz.

MAGYAR LITERATURA.

Drámák.

- 3) *Árpád' ébredése. Előjáték a' pesti magyar színház' megnyitásának ünnepére. Irta Vörösmarty Mihál. Pest, 1837. Trattner-Károly's bet. n. 12r. 27. lap. Kötve 20 kr. c. p.*

A' sírszellem fölkölti az őszveért ezred évi álmából:

Te a' csatákon villám kard valál:
Sok ezernyi lelket küldél birtokomba,
'S én háladattal tartozám ezért,
Mit úgy reméltem legjobban leróni,
Ha hosszadalmas síri éj után
Néped' körébe hozlak, ébredőt.

— — — —
Mulass míg lelked itt gyönyört talál;
De ha vissza vágyol hamvad' sátorába,
Szólíts nevemről, és én eljövök.

A' hon-alkotó fővezér' lelke eltelik örömmel:

Oh nemzet! oh hon! ismét látlak-e?
A' századoknak hossza éjjelén,
Melly fogva tartá alvó lelkemet,
Csak rólad, és nevedről álmodám. —
Temetve voltunk a' föld' egy szögébe,
Töméntelen nép, egymásnak teher.
'S im elszakadt a' jobb rész, és dicsőn
Végig csatázva terhes útjait,

Hont szerze, mellynek hódító nevére
Elsápadott a' megrettent világ. —
Óh élsz-e még hazám és nemzetem?
Dicső-e még, mint hajdan volt, neved?
És tetteidnek híre hangzik-e,
A' merre nap van és ember lakik?
Üdvözöllek oh hon! népem, üdvözöllek. —
De melly komor csend vészen itt körül?
Mindenfelé a' roppant kőhalom,
Felhőbe nyúló házak, szálasabbak,
Mint nagy Magyarvár' fényes tornyai.
Csak embert nem találok! senki nem jó,
Csak egy magyar sem, a' ki elfogadjon!
Vagy tán csalódom? nem vagyok hazámban?
Nem a' Dunának árja harsog itt?
'S az nem Kelemtöld, és az ő Buda?
Vagy oh! — Hadúr ne adja érnem azt!
Bal végzet fordult ellened, hazám,
'S te nem vagy többé magyarok' hazája!
Minek születtem akkor én 's miért
Lettem jelessé nemzetem között?
Mért életemnek minden napjai,
E' hó kebelnek minden dobbanása,
Eremnek vére végső cseppeig,
Mért áldozának érted, oh hazám,
Ha elmulál és eltöröltetél!
Oh sír fogadj el, 's többé meg ne nyilj.

Itt fellép a' költő, ki lelke' ihletében ráismer-
vén a' nemzet' ősapjára, leborúl lábainál,

melly módjában a' bókolásnak megütköztén
a' vezér, szól a' költő:

Te félre ismersz engem, oh dicső;
Nem embereknek hajlik térdem itt:
Előtted oh hon' 's nemzet' ős vezére,
Lelkem hajolt meg, 's szívem üdvözölt.
Oh melly sok gyász év óta vártalak.
Gúny, megvetés és fagyaló hidegség
Voltak jutalmam; inség, és keserv
Vártak reám, 's én kértem életemet,
Olly kínosat bár, 's olly örömtelent,
Hosszúra nyúlni, csak hogy lássalak.
Most látlak ím, és annyi sérv után
Örömkönyűvel ázik el szemem.

Árpád.

A' halhatatlan istenekre mondom,
Ez a' fiú nem hívság' gyermeke.

Költő.

Oh drága ős, mióta elhagyál,
Mi véghetetlen, a' mit szenvedénk!
Nem szólok ellenségről; mert mi nemzet
Kerülte még el ellenség' vasát,
És lett dicsővé ellenségtelen?
Nem mondom a' belvillongás' dühét,
A' meghasonlás' adáz szörnyeit:
Vér foly, mióta földön ember él,
'S a' népek' átka: drága hontívir'
Füldője által ifjodhatni meg.
Mi elpazarlók vérünk' bíborát,
Szívünkbe vertünk öngyilkos vasat,
Hallatlanul — ön ellenségeinkért!
'S a' véren árult ifjodás helyett
Lassú halálnak mérge szállt reánk!

Árpád.

A' legszörnyebbet várom hallani:
Te nemzetemből irmagul maradtál.

Költő.

Több mint gyanítod: mink elaljasodtunk.

Árpád.

Oh végtelenség, mért nem rejtész el! —
Igen fiú! te eltaláltad a' szót:
Elaljasodni több mint a' halál.
'S ha volna szó, melly szellemet megöl:
Ez gyilkosabb mint az ég' haragja,
Megsemmisítné létem' elmeit.
De szólj, nyugodtan végig hallgatom
A' gyász regét, hogy tudjam, szánonom-e,
Vagy megtagadni kelljen véretem.

Költő.

Elaljasodtunk test, 's lélek szerint,
Mi nem hasonlók harczos őseinkhez:
Kik durva észszel bár, a' kor' nyomától
El nem maradtak: mink levetkeztünk
A' harcz' fiát 's fegyvertelen kezünk
Nem nyúlámühöz, könyvhöz: zibbadott
Munkátlanul, míg más nemzetek,
A' harczot sem feledve, béke által
'S isteniakhoz illő műveikkel

Lettek dicsővé a' világ felett.

'S a' szellem, oh a' mindig éber ór,
Melly bal szerencsén nőtt fel 's lón erőssé,
Melly csüggedetlen látta volt Nikápolyt,
Mellyet le nem vert Várna és Rigó-tér,
Az végre megtört túnyaság miatt;
'S nem tudva, mit bűn merni, mit szabad,
Veszélybe vitte vakmerő fejét;
Vagy félt, egyenlőn nagytól és kicsintől,
'S mindent egy hitvány életért adott!

Árpád.

Nem, ezt a' népet én nem ismerem!

Költő.

'S ez élet álom volt, mellyben silány,
Rosz nemzedék kérődzék ősei'
Nagy tettein, 's fő érdemül bitorlá
Mások felett, hogy kiktől származott
'S olly mélyen elfajult, dicsőek voltak!
'S e' nép hívé, hogy még van istene,
Ki érte őrt áll, míg ő vétkezik.
'S az isten büntető haragra gyúlt:
Alunni hagyta őt egy századig: —
'S ott állt a' bálvány szív- 's lélektelen,
Az ősiségek' álorezáiban,
Nem látva, nem sejdítve a' csapást,
Melly nemzet-irtó kézből várt reá.
'S im a' hatalmas jött, és rá ütött:
Súlyos csapása megrázkodtatá
A' tompa bálványt; az feleledett,
Érezni kezdé elholt ízeit;
És fájt az élet a' zsidbadt tagoknak,
'S a' fájdalomban feljajdult a' száj,
Melly annyi évek óta néma volt.
De a' fájdalomban élet' hangja kelt,
'S az élet vissza kérte szellemét,
Azon merészt, melly a' gyász múlt után
A' rém jövővel szembe szállni kész.
Oh fejdelem, mi újra éledünk;
Buzogva küzdünk egy jobb életért,
Nem látva, nem segítve senkitől,
'S bár kis sikerrel, még sem csüggedezve;
De hőseink nem vérben fürdenek:
Ölelni készek embertársokat,
És tünni mindent szent hazájokért.
Köztünk is fenn van még Prometheus,
Kinek szívét az üldöző kajánság'
Kányái marják, mert szelíd vala
Embernek nézni embertársait.
'S ő óriási fájdalmában is
Olly törhetetlen most, mint valaha.
Oh hála, szent ős, hogy közénk jövet:
Felbátorodva új pályát nyitunk,
Élet- 's halálban hívek nagy nevedhez.

Melly valólag festi a' költő a' következő ke-
vés sorokban a' nemzeti dalnok' sorsát! Kér-
di Árpád, ki vagy te, a' ki nemzetem' vi-
szályit illy szívemészto lánoggal rajzold; mi-
re az:

Egy ingyen élő! így nevez sok ember;
 Ki dalba önti búját, örömét,
 Mellyet hazája, 's élte nyujtanak.
 Ki félve érez minden örömet,
 De százszorozva minden bú' nyilat:
 Egy szenvedélytől égetett kebel,
 Melly életének csak felére jut,
 Másik felével nem magának él.

Változik a' scena; az új színház előtt va-
 gyunk; néptolongság, népöröm; a' bemenők
 közt azon napszámos is, ki tizennégy napi in-
 gyen munkájával kivánt a' magyar ügyhöz
 járulni:

Hah! mennyi csinos nép! csak menjetek
 Ti kényes asszonykák, és urfiak:
 Épen nem irigylem szép ruhátokat.
 Örüljétek, vagy sírjátok ha tetszik;
 Mert ugy segítlen, én is azt teszem.
 Van még zsebemben is egy redves garas. *(míg
 zsebéből nagy bujjal rájja a' garasokat, a' kü-
 rül állók jó izűn nevetnek)*

Ho! hó! nevettek? csak nevessetek.
 Ti pénzt adátok tán az épülethez;
 De én a' millyen czifrátlan vagyok,
 Ezen kezemmel, melly élelmet ad,
 Két álló hétig hordtam a' követ,
 'S magam fizettem érte — örömet.
 'S nézzétek a' ház szép magasra nőtt.

Jó a' fejdelem-vezér is, a' költő által az új
 Pest' pompás utcáin vezetettve. Érdekesen
 magyarázza a' dal' fia az új hajlék' jelentését,
 melly előtt most megállanak:

Ez a' világ kicsinben, fejdelem:
 Itt láthatod meg, a' mint volt, vagyon;
 A' mint csatában, 's békén, házi körben
 Vagy köz helyen, tréfák, és gond között,
 Erényben, bűnben él, hal, és mozog.
 Feltűnnek itt a' jámbor és csalárd;
 A' gyáva, 's bátor; aljas, és nemes,
 Ezer bohónak bűsz csordáival.
 Itt újra fellép a' holt dalia,
 A' rég csatázott harcok' hősei,
 Bőlesek, vezérek, és világbirók;
 'S kiket tapodnak, és kik eltapodnak,
 Gazdag, szegény, a' koldus és király,
 Itt újra élnek kínban és gyönyörben.
 De itt igazság ül a' thrónuson,
 'S mit ember, és sors véte zsarnokul,
 Az szent egyenlőn vissza torlatik.
 Kudarcot vall itt a' fondor 's csalárd:
 Arany borjú itt nem talál imádót;
 Repkényt az ész, kacaját nyer a' bohó;
 Utálat éri a' bűn' győzedelmét,
 'S a' szenvedő és megbukott erénynek
 Örök művészet nyujt fel koronát.

A' beszélők' szavait egy jelentéssel teli alle-
 góriai jelenet váltja fel. A' színésznő, mint

művészeté' képviselője, rohan elő, az Irigy-
 ség, Résztvéltenség, Megvetés, Gúny, Rá-
 galom, Csáb, Kajánság, 's Éhhalál — mind
 annyi, a' színészt gyöttrő rémek — által ül-
 dőztetve. Itt az egész:

Színésznő.

Oh ég, ne hagyj el! irgalom, nagy ég! *(összre rogy)*
 Oh hagyj enyészni, küldd halálot, a'
 Csak hogy ne lássam e' szörnyű hadat.

Irigység.

Hah fényes inség, most porban heversz?
 Hányszor ragyogtál büszkén, mint királyné;
 Bíbor, 's szerencse foglaltak körül,
 'S a' nép, a' bűszült, ordítózva tón
 Kevély fejedre drága koszorút,
 Mig én epében martam ajkimat.
 Hah! milly gyönyör látnom gyötrelmedet.
 Ne adjon a' sors jobb napot, mig élsz.

Résztvéltenség.

Segítnék, de nem tudom, ki vagy.

Megvetés.

De én tudom jól, 's nem segítelek.
 Haszontalan, kóbor népsöpredék,
 Jobb veszz, 's magadtól mentsd meg a' világot.

Gúny.

Ha még is, a' mit választott, magas
 Rendeltetését értené, igen!
 Másolni tudna embert és világot;
 De ments meg ég! őt látni, hallani.
 Négy kéz-láb jár a' természet, midőn
 Ó játszsza, 's boldog és boldogtalan
 Futásnak indul. Kontár, nem egyéb!

Rágalom.

Ne nyúl hozzá; mert meggyaláztatol.
 Bűnben leledzik 's él, a' mekkora:
 Erénye színben, 's álorzában áll.

Csáb.

A' nőke szép, bár halvány, 's öltözetlen.
 Szép hölgy, ha vágyaim' szolgálja léssz,
 Én úri asztalt, fényt, 's ruhát adok.

Éhhalál.

Mind félre innen! ő enyém.
 Nem látjátok kékülni ajkait,
 Behamvadozni mind a' két szemét?
 Éhen haló! én angyalod vagyok.

Színésznő, *(könyörögve feltámaszkodik)*

Oh, hagyjatok! kimélet, irgalom!
 Én elhagyám az ősi ház' tüzét,
 A' kénynt, nyugalmat 's könnyű életet;
 Testvér, rokonság megtagadnak engem,
 Ki szült, nem ismer többé, én anyám,
 'S atyám' haragja kísért álmaimban.
 'S mind ezt, művészet! érted szenvedem.

Rágalom.

Te elhagyád az ősi ház' tüzét?

*

'S művészetért? ha ha! csak hinni kell.
Te megszökél; mert renyhe, 's czéda vagy,
Hogy élj szilaj, rendetlen életet.

Színésznő.

A' mennyi hajszálam van, annyi baj,
Olly sok csapás ért. Egy percz' kedvezését
Száz kínos óra tette semmivé.

Részvétlenség.

Mért nem kapálsz? a' föld jobban fizet.

Színésznő.

Mind e' bajok közt hiven fáradék.
Csekély erőmet százszorozni kész
Szorgalmam, és buzgó hitem vala,
A' színvilágot, vágyaim' honát,
Bár áldozattal, nagyra vinni egykor.

Gúny.

De nem születél rá. Nincs termeted,
Tüdőd silány, hangod rikácsoló,
'S magad tudatlan, és nagy bamba vagy:
Minek gyötörni itt is a' magyart!

Kajánság.

Rántsátok őt ki az oszlopok megől.
Mit tétováztok még? Ó a' miénk.

De előlép Árpád, 's vissza riasztván a' rémhadat,
a' színésznőt védszárnyai alá veszi,
's a' furiák' dühének a' Részvétlenséget adja
eledelül:

Hah itt vagy, undok, régi szörnyeteg!
Te minden jónak lassu sorvatagja,
Te átok a' serdülő érdemen,
'S a' hallgató dicsőségnek halál!

mint legveszedelmesb ellenségét, csirájában
öldöklőjét, minden jónak.

Nem szükség érdekelni, hogy a' költő,
Árpádban a' nemzetiséget akarta személyesíteni,
melly első nagy munkája, a' honalkotás után,
az idegenből fejlesztett polgárisodás által
mind inkább hátra tolatott, 's öntudattal
legalább, csak a' jelenkorban ébredéz.
A' nemzetiség az, melly minden rossz
lelektől, 's a' rosszak' legrosszabbikától,
az élő test' fenéjétől, melly a' Részvétlenségben
egy pár szóval olly jelentesen ábrázoltatott,
fogja megmenteni a' hazát, 's a' hazai
előmenetel' egyik nagy befolyásu eszközét:
a' színművészetet. A' színésznő felkiáltása
rekeszsze be ismertetésünket:

Reménylek, és bízom nemzetem' szívében,
'S bú, gond között bár, vég leheltemig
Csak ezt kiáltom: éljen a' haza!

D. S. F.

Törvénytudomány.

2) *Themis, Értekezések a' jog' körében. Szerkeszté Szalay László, hites ügyvéd, 's magyar tudós társasági levelező tag. Első füzet. Pesten, Heckenast Gusztávnál, 1837. VI. és 92. l. 1 ft. c. p.*

A' tárgyszeretellei és tárgyismerettel szerkesztett gyűjtemény, mellynek első füzetét olvasóinkkal megismertetni szándékunk, tetemes lézapot pótol literaturánkban, mit sajnosan érezhetett a' törvénykedő közönség már csak azért is: mert más rokon facultások, mellyek különben sem annyi olvasóra nem tarthattak számot, sem olly közel érintkezésben nem látszottak lenni a' nemzetiséggel, mint a' törvénytudomány, már több év óta külön, még pedig minden figyelemre méltó időszak irásokkal bírnak, vagy bírtak legalább még csak minapában is.

Mind azok, kik nem holttetemet szeretnek látni a' jogtudományban, hanem ész' és igazság', kor- és körülmény-alakzatokban különféleképp nyilatkozó, de mindig élő, organicus egészlet képző eszméit; nem különben azok is, kik a' külföld' törvénytárgy folyóirásaival megbarátkozván, ezeknek a' tudomány' egészére üdvös befolyásáról meggyőződtek, velünk együtt óhajtanak fogják: hogy minél számosabb törvénytudós, kezét fogván a' jelen gyűjtemény' szerkesztőjével, új és termékeny irányt ügyekezzenek adni e' tudománynak. Sajnálatra méltó azon ügyvéd v. bíró, ki talán némi oldaltekintettel nagyterjedelmű gyakorlatára, ollyas vállalatokat, mint az itt szóban forgó, teoriákkal haszontalan bibelődéseknek mondana. „Mépriser la théorie, — ezek szavai egy mély gondolkodásu 's magát a' jog' mezején is kitüntetett férfinak — c'est avoir la prétension excessivement orgueilleuse d'agir sans savoir ce qu'on fait, et de parler sans savoir ce qu'on dit.“

„Ügyvéd.“ E' cikkelylyel nyitja meg gyűjteményét a' szerkesztő. Mind azon ügyész-

társaink, kik hivatásokról és hatáskörökről még többet és egyebet ohajtanak tudni, mint a' mit az 1471: 11, 1486: 69-ben, az 1723-diki törvényczikkelyekben, vagy épen a' „juridicum operatumban“ található, örömmel és meglepődéssel fogják olvasni e' cikkelyt, mellyet a' tárgy' minden oldalú megtekintése, az okoskodás' logikai szigorúsága, 's az előadás' férfiasága (angol forrásból mértett itt a' szerkesztő) egyiránt ajánlanak. Mind azon vádakra, mellyek az ügyvédkar ellen hallattak, diadalmasan felel az értekező, 's d'Aguesseau cancellárnak e' szavaira hivatkozik: „Az ügyvédkar olly régi mint a' bíróság, olly nemes mint a' rény, olly szükséges mint az igazság.“

Az angol bukás- (bankrupt) törvények' rendszeres kivonatát adja a' második cikkely. Ohajtottuk volna, hogy a' bukástól különböző, úgy nevezett nemfizethetési (insolvenca) eljárásról szóló törvényeket is kivonatban közöljék a' szerkesztő, mint azt vezére Kleinschrod Károly, bajor k. ministerialis tanácsnok cselekedte volt, ez által nagyobb kerekdedséget láttatna az egész. Különben, ámbár Romilly, Peel, és Brougham nem egy embertelen végzést töröltettek ki, az adóssági eljárás' tekintetében, a' britt codexből, ennek keménysége e' tárgyra nézve, még mindig igazságtalan, 's egyes részletekben épen borzasztó. A' hírlapok nem régiben közlöttek egy számos aláírásokkal ellátott folyamodást a' törvényhozósághoz, mellyben köztisztelőben állott férfiak, kik hitelezőiket kijátszani koránt sem akarták, arról kívánják értesíteni a' parlamentet, hogy ők húsz, 's több év óta fogságban tartatnak, mert pénzübeli tartozásaiknak nem tehettek eleget.

Gans Edvár d' (berlini professor 's az „Erbrecht in weltgeschichtlicher Beziehung“ nagynevű szerzője) látogatása Benthamnél, igen érdekes, 's csak művészkézből származhatott genrekép, melly a' mennyiben a' historiai iskolának a' valóságos haladásévali küzdését is kijeleli, nagyobb jelentőséget nyer. Ez a' historiai iskola, melly Hugo', Savigny' és Eichhorn' vezérlése alatt, már három tized óta a' német jogliteratúrában nagyon is elhatalmazott, 's melly azt tanítja: hogy a' jelenkornak semmi hivatása egy törvénycodex' készítéséhez, 's hogy illyes formális törvényhozáshoz csak akkor fogunk e-

légséges képességgel bírhatni, midőn az a' mi van (das Gegebene) minden változásain által felfelé épen eredetéig, a' nemzetnek természetére, sorsára és szükségére ügyelőleg, megfejtetett és végkép kinyomoztatott; ez' iskola, véleményünk szerint, kemény korholást érdemel. „Hogy historiai törvénytudósaink jót akarnak, mond Collmann, (Grundlinien der Wissenschaft des bestehenden Rechts, nebst einer Kritik der philosophischen und historischen Schule. Berlin, 1836) azt csak higyük el nekik, 's azon környülmény, hogy ők a' hazaszeretetre hivatkoznak minduntalan, 's ellenkezőik' gondolkozását gyanuba hozni mindig készek, még ez sem fog bennünket ebbeli hitünkben megzavarhatni; de való, hogy aztán nehéz magunknak megmagyarázni bánásmódokat. Kelletlen' is azon medvét juttatják eszünkbe, ki védeczének homlokát behorpasztotta, midőn őt legyezzetni vélte.“

Könyvbírálat rekeszti be e' füzetet, 's ohajtjuk, hogy szoros értelemben vett criticának, főkép ha az olly jól választatik mint a' jelen, hely jusson a' következő füzetekben is. Livingston' (az éjszakamerikai egyesült státusok' követe a' franczia udvarnál † 1836) fenytőjoga, Louisinia' számára, bíráltatik meg itt egy éjszakamerikai folyóírás után terjedelmesen és alaposan, mint azt a' bostoniak szokták. Azok, kik Beaumont és Tocqueville' munkáját (L. Lásd Tudománytár. Kiadja a' m. t. t. szerkeszti Schedel Ferencz. IV. köt. 1834. 105. 's köv. l.), kik dr. Juliusnak jeles értekezéseit az éjszakamerikai fejelemrendszeréről még nem ismerik, a' most napi renden levő letartóztatási és fogházi kérdést, 's ennél még nagyobbakat is, magoknak, e' bírálat' olvasása után, meg fogják fejthetni.

29.

Történettudomány.

- 1) Az 1625diki május 26dikán költ Gyarmati Békekötés' cikkelyei, deákul, magyarul és törökül. A' bécsi cs. kir. házi 's udvari titkos levéltárból közli Géray Antal, nemes Győr vármegye táblabírája, a' magyar tudós társaság lev. tagja, és a' bécsi cs. kir. udvari könyvtárnál al-ör. Bécsben Strauss Antal' özvegye' betűivel. 1837.
- 2) Az 1627dik évi september 13dikán költ Szőnyi Békekötés' cikkelyei, deákul, magyarul, és törökül. A' bécsi cs. kir. házi 's udvari levéltárból közli Géray Antal, nemes Győr vármegye táblabírája, a' ma-

gyar tudós társaság levelező tagja, és a bécsi es. kir. udvari könyvtárnál al-ör. Bécsben Strauss Antal' özvegye' betűivel. 1837.

Hiteles okleveleket, kiváltképen országo-sakat, 's történeti forrásokat, eredetiekből közleni, csak kevésnek van módja, alkalmá; még kevesebbnek az azok' közléséhez szükséges, minden tekintetbeli előkészülete, gondos pontossága. — Pedig a' nem elég critikai szemességgel készült másolatok' gondatlan közre bocsátása, tömkelegbe bonyolítja az azokat használni akarót; meghíúsítja a' czélt, melly eléretni ohajtaték; megfosztja a' hazát történetei' ok-adatos kifejlésétől, a' nemzetet ennek előhaladása' örömétől. Annál kedvesb érzéssel tölti el a' honfi' keblét Gévay' e' két közleménye, mellynek minden sora bő tanúságot nyújt arról, mikép a' kiadó felfogván a' vállalat' érdemét, a' legszigorúbb pontosságot, ügyekezett a' köz ohajtásnak megfelelni, 's a' hazát olly történeti forrásokkal ajándékozni meg, mellyek a' nemzet' várakozását kielégítsék, csinos pontos külsejökkel teljes megelégedését megnyerjék a' tudománykedvellőnek; nyelve' diplomaticai emlékei' fényével pedig csendes, hegesztő örömeire indítsák, az elmúlt borús kor zúzta hon' esetein keserű, bús kedélyű, magyart.

Ismertető nem akarja hosszas taglalgatásokkal kiemelni, e' rövid, de nagyszerű, 's magok' nemében eddigelő egyetlen, nemzeti literaturai közleményeket; elégnek tartja, a' honi történetiratokban jártasak előtt annyit említeni: hogy a' gyarmati békének eredetileg magyar nyelven is szerkesztését eddig még nem tudtuk, keletkezése' napját homály borítja, helyét Katona, Pray, Engel, Fessler, elhallgatá, Bél Balassa-Gyarmatra határozza, 's Katona az egész tet deák nyelven nagyon tökéletlenül adá. — Közlő azonban, a' török példányból annak kelése' napját fényre deríti, helyét Köhid-Gyarmatra, Esztergam vármegyébe derékül jeleli, 's a' török pecsétek' feliratait a' török nyelvben nagy gyakorlottsága szerint, érdekes meglepetésül, magyarázza. Így az elavultság' poraiból kirántván a' szönyi békekötés' magyar eredetét is, újabb szövevényeket gyűjt nyelvünk' diplomaticai állására, 's mellé adván becses jegyzeteit, világosítja a' török példány' homályosságát is, nyelveikben megharátkoztatja a' rokon vérű, de egymást annyiszorta, olly irgalmatla-

núl rontó, magyar 's török szomszéd két nemzetet.

Ismertető nem kétli, a' gyarmati békekötésben találató két hiba, a' deák példányban: *comsopiti*, a' magyarban: erőssitere, megvan az eredetiekben is; ohajtott volna még is illy pontos kiadásnál azoknak kijelentését a' kákán is bogot keresők' akadékoskodásai' megszüntetésére. Egyébiránt ohajtjuk, sőt reményljük, hogy a' nagy készületü közlő még számos hasonló adatokkal fog kedveskedni nemzetének, 's hirtokába juttatja ezt egy olly okleveles gyűjteménynek, mellyet a' hazai történetiró nem fog eléggé meghálálhatni. 23.

NÉMET LITERATURA.

Szépliteratura.

2) Schult. *Dichtungen von Anastasius Grün*. Leipzig, Weidmannsche Buchhandlung 1835. k. 8r. VI. és 190 lap.

A' lelkes költő, ki mélységet 's könnyű értelmet ritka mértékben egyesít, Musája' barátjait — 's ezekhez tartoznak mindnyájan, kik a' valódi költészetet a' csinálttól megkülönböztetni képesek — itt négy illatozó bokorétával ajándékozta meg, mellyeket az a' jelenkor' omladékain szedett; képe az emberiség' vidám feltámadásának, mint az a' költészi szem előtt lebeg; ez értelme a' czímnak, mellyet e' phantasiákkal gazdag költemények nyertének.

Az első phantasia e' czímet viseli: „A' parti torony“ (Der Thurm am Srande), 's bennünket Isztria' viruló partjára tesz, hol a' költészt a' kikelet' ünnepén egy tenger-melletti régi roskadt torony' látása zavarja meg, mellyen ő a' velencei czimerpaizsra ismer. Egy magányos, vas rostélyokkal 's e' czimerrel ellátott torony neki félelmes; azon gondolat, hogy az valamely elhagyatott börtön, olly közel fekszik; költőnk' képzelődése, őt legalább félig-meddig olly börtönhöz helyezi, mellyben talán valamely költésznek, ki zsarnoki parancsnokok' fölségsértési bűnébe esett, kelle vakmerőségéért egykor lakolnia, 's csakhamar fülébe harsannak a' vasrostély mögötti pusztá falak közül a' fogoly költész' panaszdalai, mellyeket ő nekünk tizenhárom, mély 's keserű fájdalommal telt énekben zengetedtet. — Ezen thema egyike az újabb — kivált a' Byron-féle költészet

kedvencztárgyainak, de az utolsó ének' ironiája Grünnek sajátja. A' második phantasia e' cím alatt: „Egy ablakfiók“ (egy roskadt kolostorból) tizennégy képben tünteti előnkbe a' kolostori életet, virágzó's hanyatló korában. A' harmadik: „Cinnatus“ egy amerikai ifjat állit előnkbe, kit Nápoly' igéző tengerebbe, hajójából szemlélve, elmélkedésekre indit, mellyeket a' költész nekünk tizennégy képben fest ki, úgy hogy egyik különösen Pompeji' képét, másik az amerikai' honának ellenképét ábrázolja. Sokan e' képek közül szépek és csipősek, kivált Pompeji' képei a' hajdan's most köröslő lakozó nép' ellentéte által. Az „Öt hűsvét“ című magában legfontosabb. Egy régi napkeleti mondából indál itt ki a' költő, melly szerint Krisztus hűsvét' ünnepén föltámadása' helyét mindenkor meglátogatja, 's a' költész őt képben emel ki ezen látogatások közül ötöt, külön korszakbelit: azokat, hol Krisztus nem lát egyebet pusztulás- és sivatagnál Izrael' fiaí' kiköltözte után, 's a' Kidron' patakja egyetlen jele még az életnek 's az elenyészett dicsőséget panaszolja. Aztán, hol Jeruzsálem' elfoglaltatásakor a' keresztes vitézek által sugározva fölemelt keresztest 's a' mellökön keresztest viselő vértsekkel tölt mezőt 's templomcsarnokokat megnézi, 's Bouillon Gottfriedot, mint panaszkodik; hogy a' tűviskorona mellett, mellynek itt egyedül kellene uralkodnia, kénytelen volt a' világi korona' ékét fejére tenni. Aztán, hol a' kereszt ledöntetett 's a' félhold sugárzik, egy szegény szerzetes-csoport szelindéként őrzi a' szent sírt, mellyhez egy zsidó zarándokol, hogy a' vallás' szent jelével kereskedjék — meglehetősen keserű satyra, sok czélzással a' legújabb idő' némelly kellemetlen tüneményire. Aztán, hol még a' félhold sugárzik, de mellette a' kereszt is emelkedik, hanem olly öröktől környezve, kik felekezetekre oszlanak, hogy egymást elmarczongolják, Egy agg szerzetes várja Napoleon' szárnyaló sasaitól a' szent hely' gyalázatjának eltörlését, de — azok elszárnálnak. — Az ötödik kép a' távol jövendőnek isteni szem általi erőszakos látása, midőn itt egy földi paradicsom nyílt ki, 's midőn senki sem tud kiásott kardot 's kiásott keresztest mutatni, mert háború 's valláskülönség rég elenyésztek. — Az epilóg nem egészen világos, és

így sajnáljuk, hogy a' berekesztés a' felette szép költemények' hatását megerősíteni nem képes.

3) *Gedichte von Julius Moser. Leipzig, Literarisches museum, 1836, 8r 184 l.*

A' még fiatal dalnok' több költeménye már is a' nép' szájába ment által, nevezetesen „a' maradék tíz a' negyedik (lengyel) ezredből“, melly az 1831-diki környülményeket tárgyazza, 's musikába is tétetett igen jelenen. — Méltán. Mert az ifjabb ivadékbéliek közül kevésnek adatott a' génius' azon fényereje, 's azon szelíd egyszerűség, szerénység és tisztaság egyszersmind, melly Uhlandra emlékezteti az olvasót.

A' jelen költemények hazafiúakra és szerelmet tárgyazókra oszlanak. Amazok közt a' „lipcsei ütközet“ „Andreas Hoffer“, 's a' t. igen jelesek és valóban népszerűek, 's a' hűségnek bensősége, melly az említett darabokban nyilatkozik, a' szerelemdalokban is feltalálható. Ezek az érzelem' ollyas mélységtől, 's mondhatnók, édességtől áthatvák, minő jelenleg, midőn a' csak tarkán festő phantasia, 's az elmesség lyrikánkból kiszorították a' szívet, ritkán mutatkozik.

4) *Gedichte von Henrich Wenzel. Glogau, Flemming 1836. 8r.*

Szerelmes dalok jobbára, románczok a' maradéka. A' szerző véleményi lelkesedésében, mámorosan mint érett szőlősszemben a' kukacz, varázsfényben látja az egész világot. Különösen lángoló a' sonettek, 's köztök ollyasokra is találtunk, mellyek akár egy első rendbeli költő' rokonműveivel is felérnek. A' románczok már silányabbak. Formáik a' legkülönfélébbek. Itt előfordúl a' pásztor és a' királyleány, a' rajnai várak és a' lovagregék, Luther és tintatartója, Spanyolország' regényes százada, fenn az erkélyen Zuleima, 's alant czitarájával a' lovag 's a' t. utánképzések tehát, mellyek nagyon is elárulják, hogy csupán csak utánképzések. A' legjobb még azok, mik gyengédebb tárgyakkal foglalatoskodnak.

5) *Joh. Gottfr. von Herders Gedichte. Herausgegeben durch Johann Georg Müller. Stuttgart und Tübingen, J. G. Cotta'sche Buchhandlung, 1836. 8r. 560. l.*

Herder' érdemeiről itt szót tenni sürgőtelen. De még is figyelemre méltó, hogy

költeményei számos kiadást értek, ámbár koránt sem ünnepeltettek oly mértékben, mint Goethe' és Schiller' versei. Szerénységökben biztosan hatnak, úgy látszik, mint bizonyos asszonyok, kik a' nélkül hogy elhiresednének, még is mind azokat elbájozzák, kik közel érnek hozzájuk. Herdernek szép lelke nem hat kábító fényvel az olvasóra, csak fokként vonzza ezt magához, de annál tartósabban. A' mi Herderhez lelánczol bennünket, azaz érzelem' nemessége, mellyre Lessing' munkáiban is gyakorta akadunk, szelídséggel és atyai nyájassággal párosítva, melly kirekesztőleg amannak sajátja. Az ő studiumát hazánkfiainak sok tekintetből ajánljuk.

6) *Gedichte von Ludwig Bechstein. Frankfurt a M. Sauerländer, 1836, S. 416. l.*

Kevesen mérközhetnek e' gyűjtemény' szerzőjével a' versmérték' harmóniájára nézve. Költeményeinek nagyobb része: tavaszról, szerelemről, ifjúságról, 's több illyes örök themákról szól, nehányan a' tárgy' vagy a' gondolat' eredetisége által különböztetnek meg. Köztök comicaikat is találhatni. Nagyobb eposzi költeményeket is veszünk egy úttal, mik részint az éjszaki és indiai mythologia', részint a' spanyol Cid' utánképzései, részint pedig thüring'i regék románcaalakban. Illyesek: Skirnir' kalandja, Odín' hollói, Indiának noája, a' csalogány' álma, a' Lárák (Cid' versmértékében), több rege sz. Erzsébetről, és így tovább. Vannak sajátosságok is közöttök, minő p. o. a' románca a' kígyóról, melly az alvó anyát gyermeke helyett emi, de melly ezért háladatosnak mutatkozik, 's a' haláltól menti meg utóbb a' kisedet. — Vidám vándordalok rekesztik be a' gyűjteményt.

7) *Alsa-Bilder. Vaterländische Sagen und Geschichten mit Anmerkungen von den Brüdern August und Adolf Stöber. Straszburg, Dannbach, 1836. S. 105. l.*

A' nem rég' meghalálozott Stöber Ehrenfried' fiai atyjok' költői talentumát örökölték, 's valamint amaz Pfeffel', Schubarth', Hebel' stb. iskolájához tartozott, úgy ők az ifjabb sváb költők' sorából valók, kik a' románcaformát kevelik mindenek felett. — Számos, nagyszépségű, elsassi regékkel gazdagított-

ták meg a' német poesist, mik tárgy és előadás által egyiránt ajánlkoznak. Való, német szellemet találunk költeményeikben, melly francia alakot nem ölt magára, hogy aztán mintegy kaczerkodjék németországgal, de melly egyszerűségében az akar maradni, a' micsoda: német. — A' költeményekhez még egy értekezés van csatolva prózában „az alsassi siposbíróságról.“ Ennek érdekes tartalmából kiviláglik, miképen Rappoltstein' urai, császári adományánál fogva, az ország' minden siposait és musikásait hűbérben bírták, 's közülök egy mint siposkirály koronát is viselt, 's évenként nyilvános ítélőszéket tartott, hová a' birodalom' musikásai összeregelve, ügyeik a' siposkirály által elintéztettek.

63.

Tudós társaságok.

— A' m. t. tud. társaság' alaptőkéje' nevelésére Kucsera Lőrincz hites ügyvéd száz példányt ajánlott illy című munkájából: Értekezés a' rövid utú visszatételről; Hrabovszky Dávid nevelő pedig húsz példányt Utazási rajzai' mind két kötetéből.

— A' Kisfaludy-társaság' igazgatósága' részéről emlékezetbe hozatik, hogy az 1838-ban kiadandó két rendbeli jutalomra (mellynek mindenike tíz arany) a' versenymunkák' beküldetése' határideje f. évi october' 31-dike; a' jutalom' elitélése pedig jövő eszt. februar. 6-kán, mint Kisfaludy Károly' születése' napján, a' majd annak idejében bővebben kijeleendő helyen 's modon megy véghez, azon kijelentéssel, hogy a' jutalmat nyert pályamunkák egészen a' szerzők' tulajdonai maradnak. (A' két jutalomfeladás' tárgya következő: I. Mi befolyása van a' dramai literaturának a' nemzet' erkölcsi életére? 's miért nálunk, magyaroknál, oly keves eddig az eredeti dramai munka? II. Készítessék ballada, mellynek tárgya a' száműzetett Bela herceg' (utóbb I. Bela név alatt magyar király') párviadala a' pomeraniai herceggel Lengyelországban, minek következtében Micslav lengyel király' leányát 's Pomerania' egy részét nyere jutalmul; 's mellynek körülményei a' historiából tulva vannak). Elfogadja a' pályamunkákat Fáy András igazgató (Pesten, Kalaputeza 251 sz.).

Igazítás: A' Figyelmező' utolsó számában a' 124d. szeleten a' 28d. és 32d. sorban, e' helyett: $a_1 + kn$ olvasd $a_1 + kn$; úgy alulról a' 4d. sorban, s uvarszámok helyett: sudarszámok.

Nyomatik Budán, a' magyar kir. egyetem' betűivel.